

ПОЛІТИЧНЕ ВБИВСТВО ЯК МЕТОД БОРОТЬБИ РАДЯНСЬКОЇ ІМПЕРІЇ ПРОТИ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОГО РУХУ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

Стаття присвячена дослідженню і аналізу політичних вбивств, здійснених радянськими спецслужбами проти видатних лідерів українського національно-визвольного руху.

Ключові слова: політичне вбивство, радянські спецслужби, агентурно-розвідувальна діяльність СРСР.

Abstract

The article is devoted to the study of an analysis of the political assassinations perpetrated by Soviet intelligence against the famous leaders of the Ukrainian national liberation movement.

Keywords: political assassination, Soviet special services, intelligence exploring activities of the USSR.

Радянський режим завжди намагався боротися з українським національно-визвольним рухом, який вибухнув з новим розмахом після встановлення більшовицької влади на теренах сучасної України. Партійно-радянське керівництво вдавалося до підступної пропаганди проти основних організаційних угруповань, що діяли в інтересах незалежної Української держави в еміграції, а лідерів цих угруповань було цинічно, за допомогою терористичних методів ліквідовано. Після утвердження влади більшовиків світ сколихнуло кілька резонансних політичних вбивств видатних українських діячів.

Вбивство Симона Петлюри

Симон Петлюра – Головний Отаман військ Української Народної Республіки, а згодом – Голова Директорії УНР був одним із тих, хто хотів визволити український народ від поневолення. Після поразки Української національно-демократичної революції С. Петлюра виїхав за кордон. Але і там сприймався керівництвом СРСР як ворог, діяльність якого є небезпечною для комуністичної імперії. 25 травня 1926 р. завербований Кремлем агент єврейського походження Самуїл Шварцбард здійснив сім пострілів у Симона Петлюру в центрі Парижа. На допиті терорист заявив поліції, що вбив Головного Отамана військ УНР, бажаючи помститися за так звані "жидівські погроми в Україні" у 1919-1920 рр. Як сьогодні стало достеменно відомо, справжньою причиною злочину була цілеспрямована політична діяльність Симона Петлюри, як за часів революції в Україні, так і після її поразки на еміграції.

Вбивство Євгена Коновальця

Коли поразка Української національно-демократичної революції 1917-1921 рр. стала практично очевидною, 30 липня 1920 р. в Празі відбувся установчий з'їзд Української Військової Організації (УВО), ядро якої склали колишні українські офіцери з числа січових стрільців. Організацію, що ставила за мету підготовку до повстання на всій етнічній українській території задля проголошення незалежної Української держави, очолив колишній полковник армії УНР Євген Коновалець.

У січні 1929 р. УВО взяла участь у створенні Організації українських націоналістів, також очоленої Євгеном Коновальцем, яка оголосила своєю метою боротьбу за українську державність і захист українського етнічного населення від репресій та переслідувань з боку влади Польщі та СРСР. Зрозуміло, що енергійна діяльність Є. Коновальця була помічена владою СРСР. Впродовж 20-х рр. радянські спецслужби неодноразово влаштовували замах на нього. В 1937 р. розпочалася реалізація останньої операції з убивства Є. Коновальця, яку на контролі тримав особисто Й. Сталін.

Виконавцем замаху на лідера ОУН став агент радянської служби зовнішньої розвідки Павло Судоплатов, який зумів увійти у довіру до Є. Коновальця під виглядом представника нелегальної групи патріотів, що діяла на території УСРР. Під час зустрічі в ресторані готелю «Атланта» у Роттердамі 23 травня 1938 р. П. Судоплатов вручив Є. Коновальцю вибуховий пристрій, замаскований під коробку цукерок. Після того, як вона була перевернута в горизонтальне положення, пролунав вибух, і Євген Коновалець загинув на місці.

Розслідування поліцією обставин вбивства Коновальця не дало жодних результатів. Судоплатову вдалося повернутися в СРСР, де він зробив блискучу кар'єру, працюючи в підрозділі зовнішньої розвідки та розвідувально-диверсійному управлінні НКВС/НКДБ, що займалось індивідуальним терором [1].

Вбивство Степана Бандери

Як одного із найнебезпечніших своїх ворогів після Другої світової війни радянська влада розглядала Степана Бандеру – лідера революційної частини Організації українських націоналістів. Після звільнення з нацистського концтабору Заксенхаузен С. Бандера оселився в Берліні і знову став керівником ОУН (р). У зв'язку з несприятливою ситуацією як в Україні, так і в Німеччині він тривалий час був змушений переховуватись від радянської й американської окупаційної влади, змінив багато місць проживання та уникнув кількох замахів, організованих радянською та польською розвідками. На початку 1950-х рр. С. Бандера оселився в Мюнхені, куди через чотири роки до нього приїхали діти та дружина. Тут він проживав під посиленою охороною, яка разом з німецькою поліцією запобігла ще кільком спробам замаху.

Богдан Сташинський був завербований КДБ під час навчання у Львівському педінституті. Він пройшов спецпідготовку в Києві і був відправлений до Мюнхену. До вбивства С. Бандери йому вдалося успішно здійснити ще один політичний теракт. 12 жовтня 1957 р. він позбавив життя одного з лідерів ОУН Лева Ребета. Вбивця підстеріг свою жертву і з пристроєм, що був загорнутий в газету, вистрілив в обличчя струменем отруйної речовини. Як і було задумано у Москві, при вдиханні пари отрути швидко потрапляли до крові жертви і спричиняли закупорення судин головного мозку. Смерть Ребета настала за півтори хвилини, але жодних слідів втручання на його тілі не залишилося. Тож лікарська експертиза причиною смерті назвала серцеву недостатність.

У КДБ було дуже мало інформації про С. Бандеру. Зокрема було відомо, що він тимчасово проживав у Мюнхені під вигаданим псевдонімом «Попель». Сташинському вперше вдалося побачити Бандеру в Роттердамі, куди останній прибув на церемонію вшанування двадцятиріччя з дня загибелі Євгена Коновальця. Протягом року під іменем Ганса-Йоахіма Будаїта він чотири рази приїжджав до Мюнхену, вистежуючи свою жертву. За допомогою телефонного довідника по псевдоніму Бандери вбивці вдалося дізнатися його домашню адресу. 15 жовтня 1959 р. завдання радянського керівництва було виконано тим самим способом, що і Л. Ребета. Степан Бандера помер по дорозі до лікарні, не приходячи до свідомості. Завдяки тому, що при ньому був знайдений пістолет, справу передали до кримінальної поліції, яка відкинула першу версію про загибель від падіння і встановила, що смерть Бандери наступила від отруєння парами ціаністого калію.

Після повернення до Москви, за вбивства Лева Ребета і Степана Бандери указом Президії Верховної Ради СРСР Сташинський був нагороджений орденом Бойового Червоного Прапора з формулюванням "За виконання важливого державного завдання у винятково важких умовах" [2]. Через певні особисті обставини згодом він втік на Захід, де зізнався у своїх злочинах. Після гучного процесу у ФРН був засуджений до 8 років позбавлення волі за вбивства. Тривалий час СРСР заперечував свідчення Сташинського, хоча після його втечі 17 високопоставлених чинів КДБ втратили свої посади. І лише в 2005 р. колишній голова КДБ СРСР Володимир Крючков визнав, що «вбивство Степана Бандери було однією з останніх ліквідацій КДБ небажаних елементів» [3].

Отже, політичні вбивства лідерів українського національно-визвольного руху стали елементом державної політики в СРСР.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Білас . Репресивно-каральна система в Україні. 1917-1953 рр.- Т. 1. - К., 1994. - С. 367-368.
2. Там само. - С.261.
3. Щанковський Л. Українська повстанча армія. Історія українського війська.— К., 1991.- С.84.

4. Субтельний О. Україна: історія / Пер. з англ. Ю. І. Шевчука; Вст. ст. С. В. Кульчицького. – К.: Либідь, 1991. – 512 с.

Хайнацький Юрій Сергійович – студент групи ІЕМ-20Б, факультет електроенергетики та електромеханіки, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: khaynatskiy228@gmail.com

Алла Борисівна Пономаренко – кандидат історичних наук, доцент кафедри суспільно-політичних наук, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця.

Khainatskiy Yurii S. – Faculty of Power Engineering and Electromechanics, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: khaynatskiy228@gmail.com

Ponomarenko Alla B. – PhD in History, Assistant Professor of the Department of Social and Political Sciences, Vinnytsya National Technical University, Vinnytsia.